

VÝSTAVA

V těžkých dobách
Boje o hranice 1918–1919

30. 10. 2019 – 27. 9. 2020
Technické muzeum v Brně

Námět a scénář
Spolupráce na scénáři
Grafika výstavy
Stavebně-technická realizace výstavy

Jaromír Kubinger a Žaneta Kubingerová
Lukáš Lexa, Jana Fricová a Roman Řezníček
Martin Blahák
Oddělení Produkce výstav a provozu památek
Technického muzea v Brně

Exponáty na výstavu zapůjčili

Vojenský historický ústav Praha, Vojenský historický ústav Bratislava, Východoslovenské muzeum v Košicích, Masarykovo muzeum v Hodoníně – Vlastivědné muzeum Kyjov, Horácké muzeum, Klub policejní historie Brno, Československá obec legionářská, Miroslav Friak, Pavel Balák, Tomáš Böhm, Petr Oupor, Petr Trávníček, Karel Janouš, Jaromír Kubinger, Jiří Hořice, Aleš Medek, Jaromír Adam, Rostislav Adam, Otakar Hudec, František Šmákal

Archivní a historické fotografie

Archiv města Brna, Technické muzeum v Brně, Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, Horácké muzeum, soukromé sbírky autorů výstavy

Archivní filmové snímky

Vojenský historický ústav Praha
Vojenský historický ústav Bratislava

KATALOG VÝSTAVY BOJE O HRANICE 1918–1919

Autoři Jaromír Kubinger, Žaneta Kubingerová a Lukáš Lexa
Sazba a grafická úprava Žaneta Kubingerová, Atelier Kupka
Fotografie exponátů Eva Řezáčová a Martin Blahák

Archivní a historické fotografie Fotografie exponátů jsou v katalogu publikovány se svolením institucí a osob, které exponáty zapůjčily
V katalogu jsou archivní a historické fotografie publikovány s laskavým svolením Archivu města Brna, Horáckého muzea a soukromých sběratelů

Jazyková korektura Sandra Strapková

Tisk Tiskárna Helbich a.s., Brno

Vydání První

Odborná recenze Jiří Skoupý

Náklad 500 kusů

Reprodukování snímků a materiálů uveřejněných v této publikaci je možné pouze se souhlasem vydavatele a jejich vlastníků, autorů a správců

www.tnbrno.cz

© Technické muzeum v Brně, Brno 2021

ISBN 978-80-7685-004-0

 TECHNICKÉ
MUZEUM
V BRNĚ

Obsah

Vznik Československa	9
Vznik čs. domácího vojska	17
Boje o pohraniční oblasti	31
Boj o Těšínsko	35
Obsazení Slovenska	39
Italská a Francouzská vojenská mise	43
Válka s Maďarskem	45
Maďarská armáda	53
Československé zahraniční vojsko	59
Čs. zahraniční vojsko ve Francii	61
Čs. zahraniční vojsko v Itálii	67
Domobranecké prapory z Itálie	73
Čs. zahraniční vojsko v Rusku	81
Československá armáda	85
Dělostřelectvo	85
Námořnictvo	91
Letectvo	99
Automobilní oddíly	105
Jízdní oddíly	109
Vojenská zdravotnická služba	115
Výzbroj čs. armády	119
Čs. 3. pěší pluk	131
III. pluk Stráže svobody	143
Čs. 81. pěší pluk	153
Slovácká brigáda	159
Čs. 99. pěší pluk	175
Československé četnictvo	173
Bilance obětí bojů	191
Československý válečný kříž	193
Když se nebojovalo	199
Poznámky	202
Prameny a literatura	206

Domobranecké prapory z Itálie

Československou druhou armádou byly nazývány domobranecké prapory, které se začaly formovat ze zajatých rakousko-uherských vojáků české a slovenské národnosti. Tito dobrovolníci se po

28. říjnu 1918 hlásili do zahraniční čs. armády.⁹² Převážnou část tvořili zajatci z velké italské ofenzívy z října 1918 a vojáci, kteří dříve nebyli organizováni v legiích. Přesto, že byly domobranecké prapory začleněny do čs. zahraničního vojska v Itálii, jejich příslušníci neměli oficiální statut italských legionářů. Ten získali pouze vojáci, kteří se přihlásili do zahraničních jednotek před datem vyhlášení Československa. Do konce roku 1918 vzniklo devět domobraneckých praporů a další vznikaly až do června roku 1919. Celkem tedy v Itálii vzniklo 55 samostatných domobraneckých praporů o síle cca 60 000 mužů.⁹³

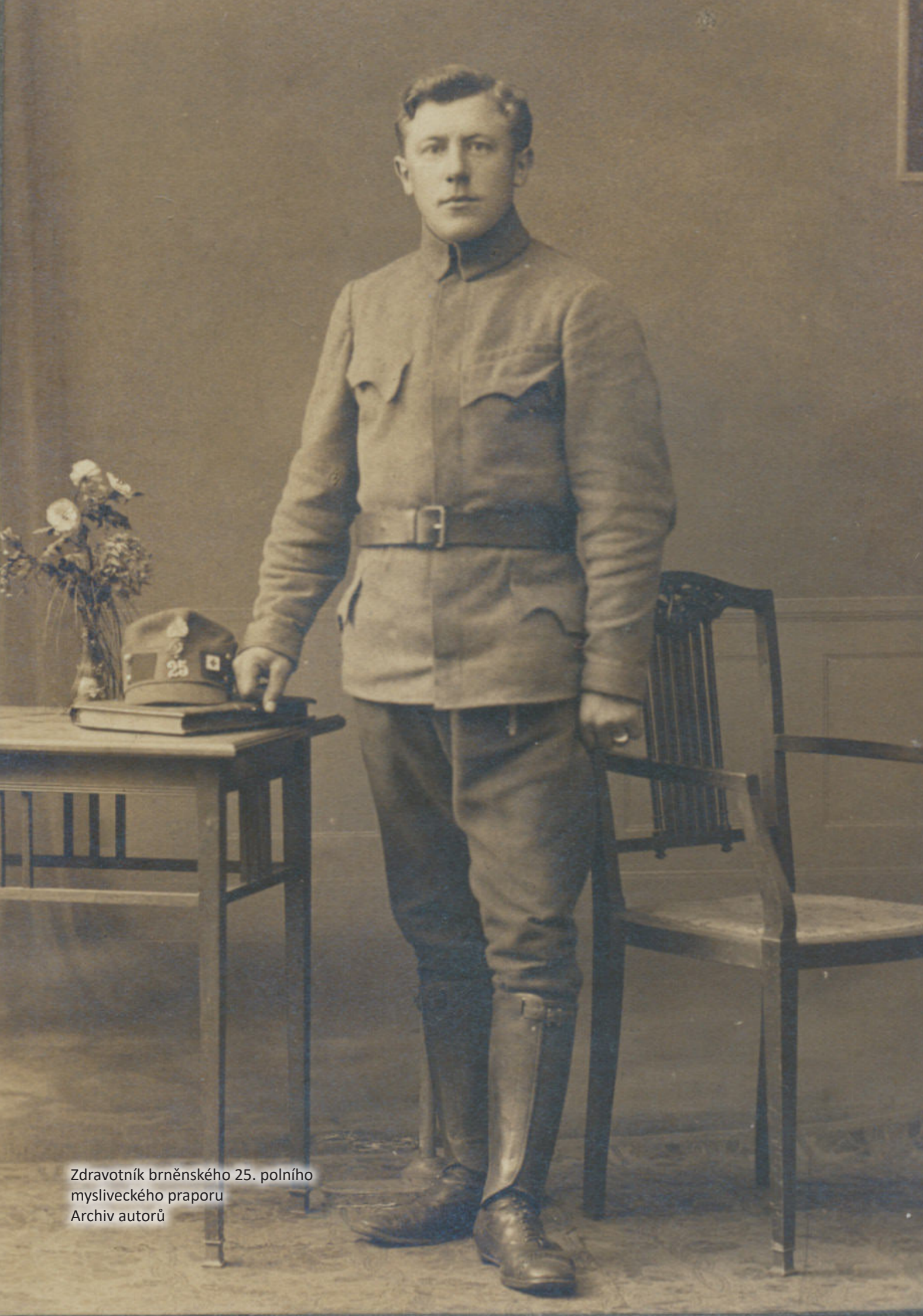
Prapory byly vedeny československými důstojníky a velením byl pověřen náčelník štábu Československé domobrany podplukovník Hynek Gibiš. Vzhledem k situaci v nově vzniklém Československu vydal v prosinci 1918 generál M. R. Štefánik rozkaz o urychleném přesunu do vlasti. Prapory se vracely postupně až do září 1919, kde zajišťovaly převážně pořádek v pohraničních oblastech. Některé domobranecké prapory z Itálie se také zúčastnily bojů na Slovensku. Byly to prapory postavené koncem roku 1918 z dobrovolníků, které se navrátily do vlasti jako jedny z prvních.

Příslušník čs. domobrany z Itálie
Archiv autorů

Blůza a čepice příslušníka 34. domobraneckého praporu z Itálie
Sbírka VHÚ Praha

Zdravotník brněnského 25. polního
mysliveckého praporu
Archiv autorů

Vojenská zdravotnická služba

Jedním z důležitých prvních dílčích kroků při budování armády na obranu státu bylo vytvoření zdravotnického systému, tedy lékařského a farmaceutického zabezpečení armády ČSR, které koncepčně vycházelo z rakousko-uherského modelu. Po rakousko-uherské armádě zůstala v Československu celá řada zdravotnických, oděvních a lůžkových skladů, v nichž byl uložen zdravotnický materiál. V roce 1919 Zdravotní oddělení Ministerstva obrany rozhodlo vybudovat centrální sklad zdravotnických potřeb, čímž byl pověřen mjr. PhMr. František Šperlink. Sklad byl dislokován do vojenské pevnosti v Josefově a označen jako Zdravotnický sklad č. 1.

Vybavení československých vojsk na Slovensku bylo více než nedostačující. Jednotky byly vysílány do bojů bez zdravotnického vybavení. To za nimi muselo být vysláno dodatečně až do bitevní linie. Vojáci odcházeli do míst zamořených infekčními chorobami a nebyli dlouho očkováni. Nemocnice a veškerá hygienická zařízení jako odvěšivárny, lázně, desinfektory v kasárnách apod. byly na Slovensku značně zničeny. Ve všech nemocnicích chyběl vyškolený pomocný zdravotnický personál. I přes všechny obtíže byl ale zdravotní stav čs. vojáků dobrý, až na ojedinělé případy skvrnitého tyfu. Na základě těchto skutečností vznikla potřeba soustředit organizaci zdravotnické služby do rukou zkušeného důstojníka zdravotnictva.

Dne 11. června 1919 byl jmenován zdravotnickým delegátem vrchního velitele operujících armád generál zdravotnictva MUDr. Jan Červíček. Zdravotnickému delegátu vrchního velitele podléhali po technické stránce přednostové zdravotnické služby u armádních skupin.

Ve východní skupině byla k dispozici posádková nemocnice v Košicích s 680 lůžky, oddílová nemocnice v Užhorodě, záložní nemocnice v Mukačevě s 1700 lůžky, oddílová nemocnice v Prešově a záložní nemocnice v Ružomberoku s 500 lůžky. V těchto posádkách byly též odvěšivovací stanice. V Košicích měla skupina bakteriologickou laboratoř a pobočku polního zdravotnického skladiště.

Ženíjný oddíl II. praporu 3. pěšího pluku
Kolorovaná fotografie z pozůstalosti Jana Kubingera. Archiv autorů

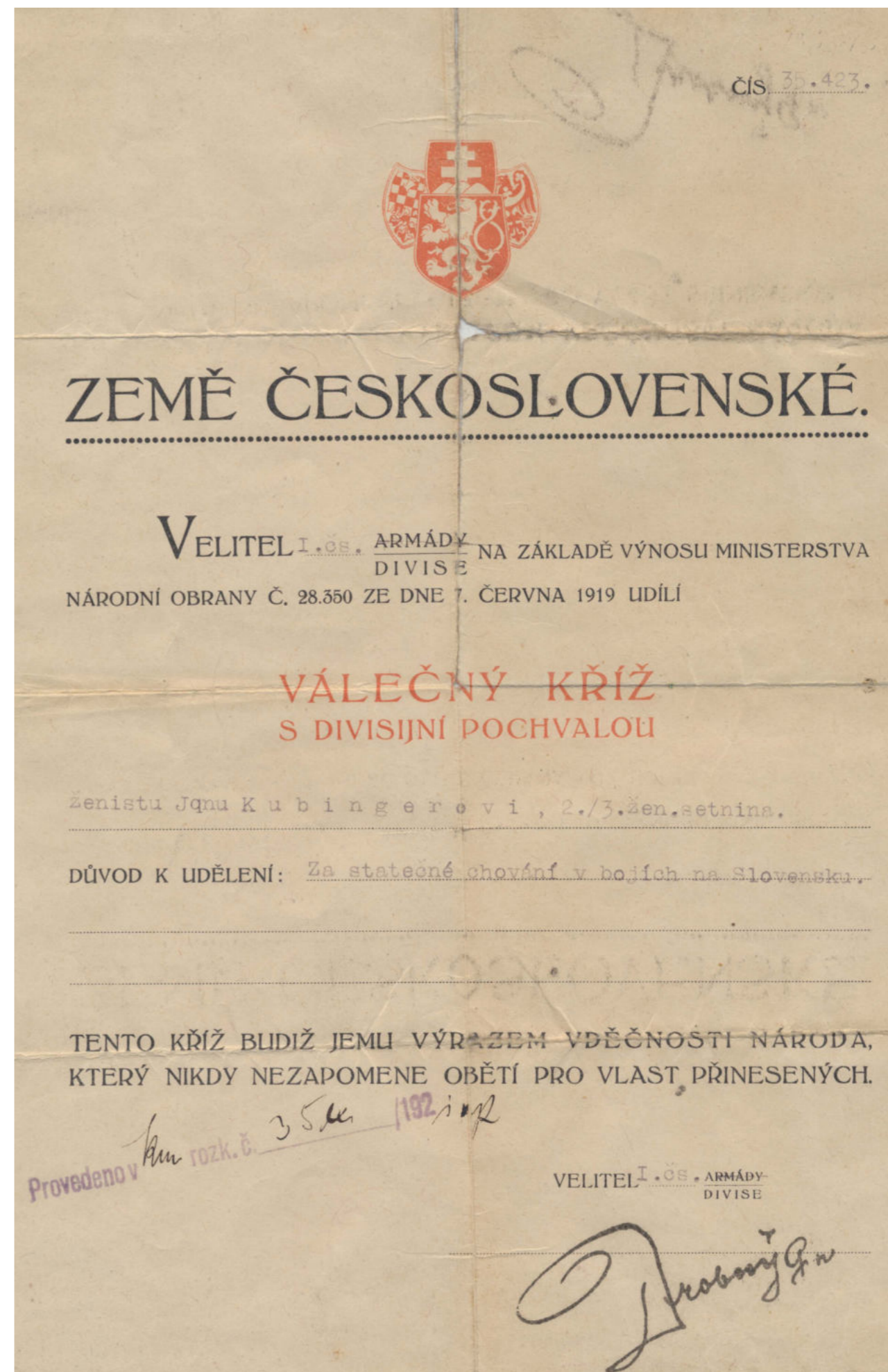
Výložka nadporučíka technických oddílů 3. pěšího pluku
Soukromá sbírka

Rukávový rozlišovací
odznak ženijního vojska
dle předpisu z roku 1919
Soukromá sbírka

Československý válečný kříž s divizní pochvalou
a dekret udělený Janu Kubingerovi
Rodinná pozůstalost

SB

Slovácká brigáda

K největším dobrovolnickým útvarům patřila Slovácká brigáda, která vznikla v listopadu 1918 v Hodoníně. K jejímu sestavení byl brněnským Národním výborem pověřen setník Cyril Hluchý. K prvním úkolům brigády patřilo zabezpečení klidu a pořádku při stabilizaci nové státní správy, obsazení strategických komunikací a odzbrojování vojáků, kteří se vraceli fronty. Dne 17. listopadu 1918 na náměstí před hodonínskou radnicí složila Slovácká brigáda slavnostní přísahu.¹⁴⁵

Základem mužstva Slovácké brigády byly tzv. zelené kádry, jednalo se o vojáky rakousko-uherské armády, kteří zběhli a skrývali se v četných skupinách v lesích.¹⁴⁶ Ihned byli mobilizováni i vojáci ročníků 1896–1898, kteří pobývali v zázemí nebo se právě vraceli z bojišť světové války. Organizace brigády zahrnovala velitelství, štábní rotu, sedm polních praporů, náhradní prapor, baterii dělostřelectva, četou dragounů, telegrafní oddíl a rotu zákopníků. Evidenci brigády prošlo za více než půl roku existence tělesa přes 7000 vojáků a téměř 450 důstojníků. Reálné bojové stavy vzrostly na více než 3500 mužů.¹⁴⁷

Slovácká brigáda se významně podílela na obsazování jihomoravského pohraničí, které usilovalo o odtržení od Československa, a jeho následné vojenské ochraně. Při obsazování samozvaného kraje Deutschesüdmähren došlo k mnohým střetům, ale Volkswehr, který se na Mikulovsku zformoval, nakonec území vyklidil.¹⁴⁸ Vojáci Slovácké brigády obsadili 30. listopadu 1918 Lednici a 16. prosince završili obsazování jihu Moravy získáním Mikulova a dalších pohraničních obcí.

Plstěná polní čapka svobodníka Slovácké brigády
Soukromá sbírka

Blůza a baret čs. dobrovolce Slovácké brigády
Soukromá sbírka

Americká blůza a baret příslušníka Slovácké brigády
Soukromá sbírka